

Βαρυσήμαντη εισήγηση του Δημητριάδος Ιγνατίου στο Παρίσι για την Μεγάλη Σύνοδο της Κρήτης

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Δημητριάδος και Αλμυρού

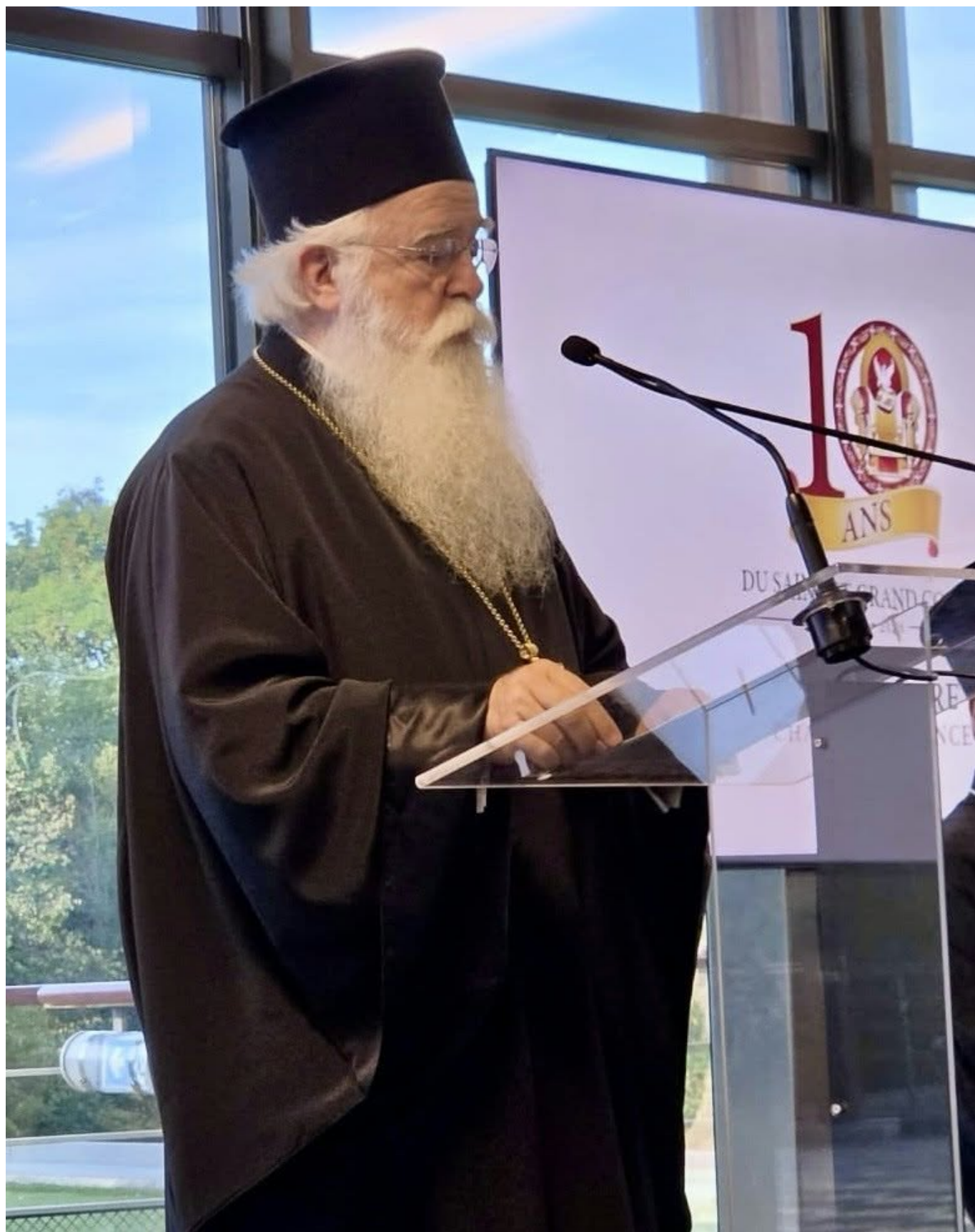

Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με τίτλο: «Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος της Ορθοδόξου Εκκλησίας (2016-2026): Απολογισμός και Προοπτικές», πραγματοποιείται στο Παρίσι από 5 έως τις 8 Οκτωβρίου 2026, παρουσία του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου.

Η πρώτη ημέρα του Συνεδρίου περιλάμβανε εισήγηση του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος και Αλμυρού κ. Ιγνατίου, με θέμα «*Διακονώντας την πανορθόδοξη ενότητα*»: Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος ως Πρόεδρος της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Κρήτης».

Ο Μητροπολίτης κ. Ιγνάτιος αναφέρθηκε στην προϊστορία της μεγάλης Συνόδου του 2016, στην Κρήτη και στις προ Συνοδικές διασκέψεις, τις προηγούμενες δεκαετίες, που προετοίμασαν το έδαφος για την πραγματοποίησή της, η οποία έγινε βασική προτεραιότητα της Πατριαρχίας του κ. Βαρθολομαίου. Εμνήσθη δε και της δικής του συμμετοχής στις δύο τελευταίες προ Συνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις (2009, 2015), καθώς και του προκατόχου του, αιμνήστου Αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου (1986). Έτσι, κατέδειξε ότι «η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος δεν υπήρξε έργο ενός ανθρώπου ή μιας μόνον Εκκλησίας», ενώ εξήρε τον αποφασιστικό ρόλο ευθύνης του Οικουμενικού Πατριάρχου στην διακονία της Πανορθόδοξης ενότητας.

Ο Μητροπολίτης κ. Ιγνάτιος μίλησε για την πρώτη ουσιαστική δοκιμασία που κλήθηκε να διαχειριστεί ο Παναγιώτατος, που ήταν η αποχή της τελευταίας στιγμής τεσσάρων Ορθοδόξων Εκκλησιών, Αντιοχείας, Βουλγαρίας, Γεωργίας και

Ρωσίας, η οποία αποκάλυπτε τις «διαφορετικές αντιλήψεις για το πώς συγκροτείται μια Πανορθόδοξη Σύνοδος, πώς νοείται η συναίνεση και ποιος είναι ο ρόλος του πρώτου στην πανορθόδοξη κοινωνία». Η απόφαση πραγματοποίησης της Συνόδου, παρά ταύτα, «κατέστησε σαφές ότι οι συγκεκριμένες απουσίες δεν μπορούσαν να ακυρώσουν τη δυνατότητα των Εκκλησιών που ήταν παρούσες να συνέλθουν συνοδικά. Και από τη στιγμή που η Σύνοδος άρχισε τις εργασίες της, η ευθύνη της προεδρίας άλλαζε πλέον χαρακτήρα, αφού δεν αποσκοπούσε πλέον στη διασφάλιση της πραγματοποίησης της Συνόδου αλλά στην εξασφάλιση ότι αυτή θα λειτουργήσει πράγματι ως Σύνοδος».

Κατά την διάρκεια των εργασιών της Συνόδου, φανερώθηκε, εκ μέρους του Πατριάρχου, «η σφαιρική εικόνα που ο ίδιος έχει για την Ορθοδοξία, αλλά και η γνώση των συγκεκριμένων προσώπων που συγκροτούν τις κατά τόπους Εκκλησίες» και το χάρισμά του «να δημιουργεί τον χώρο μέσα στον οποίο ο άλλος μπορεί να μιλήσει και να ακουστεί· ακόμη και όταν διαφωνεί». Ένα ακόμα κρίσιμο σημείο της Προεδρίας του Πατριάρχου, κατά τον Μητροπολίτη Δημητριάδος, ήταν να καταστεί σαφές ότι «η Σύνοδος δεν συγκλήθηκε για να επικυρώσει μηχανικά όσα είχαν προετοιμαστεί προηγουμένως, αλλά ακριβώς για να τα συζητήσει, να τα κρίνει και, όπου χρειαζόταν, να τα διορθώσει». Αναγνώρισε δε «ως το ουσιαστικότερο γνώρισμα της προεδρίας στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο: Όχι μία προσπάθεια για εξάλειψη της όποιας διαφωνίας, αλλά την κοπιώδη και με διάκριση προσπάθεια ώστε αυτή η διαφωνία να μη μετατραπεί σε ολική ρήξη. Με άλλα λόγια, να παραμένει η συζήτηση ανοικτή μέχρι να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν κοινά αποδεκτή διατύπωση».

Υποστήριξε, επίσης ότι «η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος δεν έλυσε όλα τα προβλήματα της σύγχρονης Ορθοδοξίας. Όμως, αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για την εκ νέου ενεργοποίηση της συνοδικότητας στην Ορθόδοξη Εκκλησία σε οικουμενικό επίπεδο, και από την άλλη άφησε πίσω της κάποιες εκκρεμότητες. Αυτό όμως δεν αναιρεί τη σημασία της. Ο μακαριστός Κάλλιστος Γουέαρ θεωρούσε ότι το

σημαντικότερο επίτευγμά της ήταν ότι επανέφερε στο προσκήνιο το συνοδικό ήθος της Ορθοδοξίας και απέδιδε γι' αυτό ιδιαίτερη σημασία στην επιμονή και την ηγεσία του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Ταυτόχρονα, ο ίδιος επέμενε ότι η Κρήτη δεν μπορούσε να είναι η τελευταία Σύνοδος, αλλά η αρχή μιας νέας συνοδικής πορείας».

Ολοκληρώνοντας την ομιλία του, ο Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού τόνισε ότι «η σημασία της προεδρίας του Πατριάρχου Βαρθολομαίου βρίσκεται ακριβώς σ' αυτό το σημείο. Ακόμη και σε συνθήκες πραγματικής έντασης, ο Πρώτος δεν καλείται να επιβάλει τη δική του άποψη, αλλά να αναλαμβάνει την

ευθύνη της διακονίας της πανορθόδοξης ενότητας. Να δημιουργεί, δηλαδή, τις προϋποθέσεις ώστε όλες οι Εκκλησίες να μπορούν να συναντώνται, να μιλούν, να διαφωνούν και να αναζητούν από κοινού τον δρόμο προς την ενότητα». Υποστήριξε, τέλος «ότι η μεγαλύτερη πρόκληση για την Ορθόδοξη Εκκλησία παραμένει όχι μία αφηρημένη και θεωρητική επίκληση της συνοδικότητας ως στοιχείο της ταυτότητάς της, αλλά η σταθερή και θαρραλέα προσπάθεια εφαρμογής της στην πράξη. Και γι' αυτό το λειτούργημα του Πρώτου ως Προέδρου παραμένει απολύτως αναγκαίο».

Αναλυτικά ολόκληρη η ομιλία του Μητροπολίτη Δημητριάδος και Αλμυρού κ. Ιγνατίου:

1. Από τη μακρά προετοιμασία στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο.

Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος της Ορθοδόξου Εκκλησίας, η οποία συνήλθε στην Κρήτη τον Ιούνιο του 2016, δεν ήταν καρπός μιας συγκυριακής πρωτοβουλίας ούτε γεγονός που προέκυψε αιφνιδίως. Υπήρξε, αντιθέτως, η κατάληξη μιας μακράς πορείας, που είχε ξεκινήσει ήδη από τις αρχές του 20ού αι.

Από τις πρώτες πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριάρχου Ιωακείμ του Γ', τη Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Επιτροπή του 1930 στην Ιερά Μονή Βατοπεδίου και, κυρίως, στις Πανορθόδοξες Διασκέψεις της Ρόδου από το 1961 και εξής, η Ορθοδοξία αναζητούσε σταδιακά τον καλύτερο δυνατό τρόπο να εκφράσει συνοδικά την κοινή της ευθύνη απέναντι στον κόσμο.

Όταν ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος ανήλθε στον Οικουμενικό Θρόνο το 1991, βρέθηκε ενώπιον μιας διαδικασίας δεκαετιών, η οποία είχε μεν προχωρήσει αρκετά, αλλά δεν είχε ακόμη οδηγηθεί στην τελεσφόρησή της. Η πραγματοποίηση, επομένως, μιας από μακρόν προετοιμαζόμενης Πανορθόδοξης Συνόδου αποτέλεσε μία από τις σταθερές προτεραιότητες της πατριαρχικής του διακονίας, σε μια εποχή μάλιστα κατά την οποία οι διορθόδοξες σχέσεις γίνονταν όλο και πιο σύνθετες.

Επιτρέψτε μου, στο σημείο αυτό, μία προσωπική αναφορά. Είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω ο ίδιος σ' αυτή τη μακρά προσυνοδική πορεία, ως εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Ελλάδος, τόσο στη Δ' προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη του 2009 όσο και στην Ε', και τελευταία, το 2015. Και δεν μπορώ να μη θυμηθώ ότι, τρεις δεκαετίες νωρίτερα, στην Γ' προσυνοδική Πανορθόδοξη Διάσκεψη του 1986, μεταξύ των εκπροσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδος ήταν ο τότε Μητροπολίτης

Δημητριάδος και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χριστόδουλος. Υπάρχει, λοιπόν, και για την Τοπική μας Εκκλησία μια μικρή αλλά ουσιαστική συνέχεια συμμετοχής σ' αυτή τη μακρά πορεία προς την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο. Και όσοι είχαμε την ευκαιρία να ζήσουμε από κοντά έστω κι ένα μέρος αυτής της προετοιμασίας γνωρίζουμε καλά πόσο δύσκολη ήταν η αναζήτηση μιας κοινής γλώσσας και της πολυπόθητης, πανορθόδοξης συναίνεσης!

Η αποφασιστική καμπή για την ολοκλήρωση της μακροχρόνιας αυτής διαδικασίας ήλθε στη Σύναξη των Προκαθημένων τον Ιανουάριο του 2016 στο Σαμπεζύ (Chambésy) της Γενεύης. Εκεί καθορίστηκαν από κοινού ο τόπος, ο χρόνος, η ημερήσια διάταξη και ο Κανονισμός λειτουργίας της μέλλουσας να συγκληθεί Πανορθόδοξης Συνόδου.

Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος, συνεπώς, δεν υπήρξε έργο ενός ανθρώπου ή μιας μόνον Εκκλησίας. Η ιδιαίτερη συμβολή του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου, συνίσταται στο γεγονός ότι δεν επέτρεψε αυτή η μακρά πορεία να παραμείνει ανολοκλήρωτη. Και ίσως, στο σημείο αυτό, αξίζει να ακούσουμε τα λόγια του ιδίου, λίγο πριν από την έναρξη της Συνόδου, εξηγώντας πώς αντιλαμβανόταν τη θέση και τον ρόλο του Οικουμενικού Θρόνου, τόνιζε ότι η Κωνσταντινούπολη δεν επιδιώκει κάτι για τον εαυτό της, αλλά καλείται, «*ὡς ἐκ τῆς θέσεως καί τῆς εὐθύνης*» της, «*νά διακονήσῃ τήν πανορθόδοξον ἐνότητα καί νά συντονίσῃ τήν συνεργασίαν μεταξύ τῶν κατὰ τόπους ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν*». Νομίζω ότι αυτή η φράση αποτελεί ίσως το καλύτερο κλειδί για να προσεγγίσουμε και την προεδρία του Πατριάρχου Βαρθολομαίου στην Κρήτη. Τι σήμαινε, λοιπόν, στην πράξη αυτή η διακονία της ενότητας;

2. Η προεδρία της Συνόδου: ευθύνη και διακονία.

Ο κανονισμός που, όπως είπαμε, είχε ήδη συμφωνηθεί στη Σύναξη των Προκαθημένων λίγους μήνες νωρίτερα, ήταν αρκετά σαφής. Η προεδρία ανατέθηκε στον Οικουμενικό Πατριάρχη, ενώ οι άλλοι Προκαθήμενοι θα κάθονταν εκατέρωθέν του, σύμφωνα με την τάξη των Διπτύχων. Οι αρμοδιότητές του επίσης περιγράφονταν κατά τρόπο απόλυτα συγκεκριμένο: «*ο πρόεδρος της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου όφειλε να ανοίγει και να περατώνει τις εργασίες, να συνεργάζεται με τους άλλους Προκαθημένους για τον προγραμματισμό των εργασιών και για τα ζητήματα που ανέκυπταν, να διευθύνει τη συζήτηση, να δίνει τον λόγο και τέλος να μεριμνά για την τήρηση του ίδιου του Κανονισμού*». Δεν επρόκειτο, επομένως, για μια απλή τιμητική προεδρία. Υπήρχε πραγματική ευθύνη. Απ' την άλλη πλευρά, όμως, ο Πρόεδρος δεν είχε τη δυνατότητα να αποφασίζει

μόνος του ούτε να υποκαθιστά το Συνοδικό Σώμα. Κι αυτό, νομίζω, είναι ουσιαστικό για να καταλάβουμε όσα ακολούθησαν κατά τη διάρκεια της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου.

Στην Ορθόδοξη παράδοση, όπως είναι γνωστό, ο Πρώτος δεν βρίσκεται έξω ή πάνω από τη Σύνοδο. Βρίσκεται εντός αυτής και έχει μία ιδιαίτερη ευθύνη για τη λειτουργία της. Ο μακαριστός Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Γουέαρ το εξέφρασε πολύ εύστοχα κάνοντας λόγο για το πρωτείο και τη συνοδικότητα ως δύο πραγματικότητες, οι οποίες είναι μεταξύ τους συμπληρωματικές και αλληλένδετες. Υπενθύμισε μάλιστα τη θέση του ετέρου μακαριστού Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη, **«ότι δεν μπορεί να υπάρξει πρωτείο χωρίς Σύνοδο, αλλά ούτε και Σύνοδος χωρίς Πρώτο»**. Θα τολμούσα να σημειώσω ότι σ' αυτό ακριβώς το σημείο έγκειται η ουσία του πράγματος. Ο πρώτος χρειάζεται, όχι για να μιλά αντί των άλλων, αλλά για να καθίσταται δυνατή τη μεταξύ τους συνάντηση. Για να υπάρχει τάξη στη συζήτηση, συνέχεια στη διαδικασία, δυνατότητα να ακουστούν οι διαφορετικές απόψεις και, όσο είναι δυνατόν, να αναζητηθεί ένας κοινός τόπος. Ο μακαριστός Κάλλιστος χρησιμοποιεί μία απλή αλλά πολύ εύγλωττη εικόνα. «Ο πρώτος», λέει, «οφείλει να είναι ένας γεφυροποιός, που φροντίζει να υπάρχει διαβούλευση και να διαφυλάσσεται η ενότητα». Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το πρωτείο δεν μπορεί να νοηθεί μόνο με όρους εκκλησιαστικής διοίκησης ή κανονικής δικαιοδοσίας. Το πρωτείο έχει σαφές εκκλησιολογικό περιεχόμενο και συνδέεται με τον ίδιο τον τρόπο με τον οποίο η Εκκλησία υπάρχει ως κοινωνία.

Υπό αυτή την έννοια, η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος απετέλεσε επίσης και μία πρόκληση, όχι τόσο για να διατυπωθεί μία ακόμα θεωρία περί του πρωτείου, αλλά για να δοθεί η δυνατότητα να ασκηθεί στην πράξη μια προεδρία που να υπηρετεί την ίδια τη συνοδικότητα στην πράξη. Και η πρώτη αυτή πρόκληση ανέκυψε πριν ακόμη αρχίσουν οι εργασίες, όταν, λίγες ημέρες πριν από τη Σύνοδο, τέθηκε πλέον ανοιχτά το ερώτημα αν αυτή θα μπορέσει, εν τέλει, να πραγματοποιηθεί ή θα έπρεπε να αναβληθεί.

3. Η πρώτη δοκιμασία: να πραγματοποιηθεί η Σύνοδος.

Η πρώτη ουσιαστική δοκιμασία της προεδρίας κατέστη φανερή τις τελευταίες εβδομάδες πριν από την Πεντηκοστή, όταν τέσσερις Ορθόδοξες Εκκλησίες – τα Πατριαρχεία Αντιοχείας, Βουλγαρίας, Γεωργίας και Ρωσίας – αποφάσισαν, παρά την προ ολίγων μηνών δέσμευσή τους στη Σύναξη των Προκαθημένων και για λόγους που δεν είναι του παρόντος να εξετάσουμε, να μη συμμετάσχουν στην Αγία και

Μεγάλη Σύνοδο. Παράλληλα διατυπώθηκε το αίτημα να αναβληθεί η Σύνοδος μέχρι να καταστεί δυνατή η παρουσία όλων των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Η προοπτική μιας ακόμη αναβολής, ύστερα από τόσες δεκαετίες προετοιμασίας, ήταν πλέον απολύτως πραγματική.

Θα ήταν, βέβαια, υπεραπλούστευση να θεωρήσουμε ότι επρόκειτο μόνο για μια διαδικαστική διαφωνία. Πίσω από την κρίση αυτή διακρίνονταν και διαφορετικές αντιλήψεις για το πώς συγκροτείται μια Πανορθόδοξη Σύνοδος, πώς νοείται η συναίνεση και ποιος είναι ο ρόλος του πρώτου στην πανορθόδοξη κοινωνία. Η στάση του Πατριάρχη Βαρθολομαίου εκείνες τις ημέρες θεωρώ πως είναι αποκαλυπτική για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόταν τον ρόλο του Προέδρου.

Φθάνοντας στην Κρήτη, απάντησε ότι δεν είχε ο ίδιος την αρμοδιότητα να ακυρώσει μία απόφαση που είχε ληφθεί από τη Σύναξη των Προκαθημένων, λίγους μήνες νωρίτερα. Με άλλα λόγια, δεν επικαλέστηκε κάποιο ιδιαίτερο προνόμιο του Οικουμενικού Θρόνου για να επιβάλει τη διεξαγωγή της Συνόδου· επικαλέστηκε ακριβώς την κοινή απόφαση που είχε προηγηθεί.

Υπό αυτή την έννοια, η απόφαση να προχωρήσουν οι εργασίες της Συνόδου δεν σήμαινε ότι η απουσία ορισμένων Εκκλησιών θεωρήθηκε γεγονός δευτερεύουσας σημασίας. Αντίθετα, κατέστη σαφές ότι οι συγκεκριμένες απουσίες δεν μπορούσαν να ακυρώσουν τη δυνατότητα των Εκκλησιών που ήταν παρούσες να συνέλθουν συνοδικά. Και από τη στιγμή που η Σύνοδος άρχισε τις εργασίες της, η ευθύνη της προεδρίας άλλαζε πλέον χαρακτήρα, αφού δεν αποσκοπούσε πλέον στη διασφάλιση της πραγματοποίησης της Συνόδου αλλά στην εξασφάλιση ότι αυτή θα λειτουργήσει πράγματι ως Σύνοδος. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι, όταν πλέον αποφασίσθηκε να προχωρήσουν οι εργασίες, ο Οικουμενικός Πατριάρχης δεν πρότεινε να αντιμετωπισθούν οι απούσες Εκκλησίες ως αποκομμένες από τη διαδικασία. Εισηγήθηκε να κληθούν σε «*ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν*».

4. Η προεδρία στην πράξη: να ακουστεί η Σύνοδος.

Από τη στιγμή που άρχισαν οι εργασίες της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου στην Κρήτη, η προεδρία έπαψε να είναι ένα ζήτημα Κανονισμού και έγινε καθημερινή πράξη. Ο ίδιος ο Πατριάρχης είχε μιλήσει για την «*ἐμπρακτον μαρτυρίαν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*», η οποία εκφράζεται και «*ἐν συνοδικῷ πνεύματι συνεργασίας*». Και νομίζω ότι ορισμένα στοιχεία από τις ίδιες τις εργασίες μάς επιτρέπουν να δούμε τι σήμαινε αυτό στην πράξη.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, προήδρευσε συνολικά σε δεκαέξι συνεδριάσεις

: δεκαπέντε τακτικές και μία καταληκτήρια. Ο συνολικός χρόνος των συνεδριάσεων έφθασε τις τριάντα έξι ώρες και είκοσι πέντε λεπτά. Στο διάστημα αυτό, οι εννέα άλλοι Προκαθήμενοι έλαβαν τον λόγο συνολικά 131 φορές. Ο Πατριάρχης Ρουμανίας, για παράδειγμα, παρενέβη 29 φορές και ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας 28. Αλλά ακόμη πιο ενδεικτικό είναι ότι τον λόγο έλαβαν συνολικά 183 επίσκοποι, ενώ ορισμένοι από αυτούς επανήλθαν στη συζήτηση δύο ή και τρεις φορές.

Θα ήθελα εδώ να προσθέσω και μία προσωπική παρατήρηση. Κατά τη διάρκεια των εργασιών, μού έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ότι ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, απευθυνόταν στους συμμετέχοντες με το όνομά τους! Γνώριζε όχι μόνο τους Προκαθημένους, αλλά και τα μέλη των επιμέρους αντιπροσωπειών, τα ονόματα, τους τίτλους και την εκκλησιαστική τους ιδιότητα. Δεν πρόκειται, νομίζω, για μία ασήμαντη λεπτομέρεια πρωτοκόλλου. Φανερώνει τη σφαιρική εικόνα που ο ίδιος έχει για την Ορθοδοξία, αλλά και τη γνώση των συγκεκριμένων προσώπων που συγκροτούν τις κατά τόπους Εκκλησίες.

Δεν αναφέρω τους αριθμούς αυτούς για στατιστικούς λόγους. Τους αναφέρω επειδή μας βοηθούν να καταλάβουμε τι πραγματικά συνέβη στην αίθουσα της Συνόδου. Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος δεν ήταν μια τελετή επικύρωσης κειμένων που είχαν ήδη συνταχθεί και αποφασιστεί από πριν.

Αποτέλεσε έναν χώρο πραγματικής συζήτησης. Υπήρξαν παρεμβάσεις, αντιρρήσεις, διορθώσεις, στιγμές έντασης, αλλά και προσπάθειες να βρεθεί μία κοινά αποδεκτή διατύπωση. Και εδώ, κατά τη γνώμη μου, φαίνεται μια πολύ ουσιαστική πλευρά της προεδρίας. Το να προεδρεύεις δεν σημαίνει να τηρείς απλώς τη σειρά των ομιλητών. Σημαίνει να δημιουργείς τον χώρο μέσα στον οποίο ο άλλος μπορεί να μιλήσει και να ακουστεί· ακόμη και όταν διαφωνεί.

Ο καθηγητής Αλμπέρτο Μελλόνι, αποτιμώντας τη Σύνοδο, στάθηκε ακριβώς σ' αυτό το σημείο, θεωρώντας ότι στην Κρήτη φάνηκε πως η λειτουργία του Οικουμενικού Πατριάρχη ως πρώτου μπορεί να εκφράζεται με το να δίνεται σε όλους η δυνατότητα να μιλήσουν μέσα στη σύναξη. Αλλά η δυνατότητα να μιλήσει κανείς είναι μόνο η πρώτη πλευρά της συνοδικότητας. Η δυσκολότερη αρχίζει όταν οι απόψεις που ακούγονται, δεν συμφωνούν μεταξύ τους. Και κατά τη διάρκεια της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου υπήρξαν στιγμές κατά τις οποίες η διαφωνία δεν ήταν ούτε επιφανειακή ούτε εύκολη. Εκεί ακριβώς χρειάστηκε η προεδρία να γίνει όχι μόνο συντονισμός του λόγου, αλλά και αναζήτηση διεξόδου.

5. Προεδρεύοντας μέσα στη διαφωνία.

Η συνοδικότητα, βέβαια, δεν δοκιμάζεται όταν όλοι συμφωνούν σε όλα. Δοκιμάζεται όταν η διαφωνία είναι πραγματική και όταν πρέπει, παρ' όλα αυτά, να βρεθεί τρόπος να συνεχιστεί η κοινή πορεία.

Ένα πρώτο χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά τα προσυνοδικά κείμενα. Λίγο πριν από την έναρξη των εργασιών είχε προβληθεί από κάποιους η ένσταση ότι αρκετά από αυτά χρειάζονταν ακόμη αλλαγές ή επικαιροποίηση. Η απάντηση του Πατριάρχη Βαρθολομαίου ήταν απολύτως συγκεκριμένη: *οι τροπολογίες, οι διορθώσεις και οι προσθήκες μπορούσαν να υποβληθούν δια του Προέδρου στην ολομέλεια, να συζητηθούν και, εφόσον γίνονταν ομόφωνα αποδεκτές, να ενσωματωθούν στα τελικά κείμενα.* Και πρόσθετε: *«Έδῶ, δηλαδή, θά γίνη ἡ ἐργασία αὕτη».* Η φράση αυτή θεωρώ ότι έχει ιδιαίτερη σημασία. Η Σύνοδος δεν συγκλήθηκε για να επικυρώσει μηχανικά όσα είχαν προετοιμαστεί προηγουμένως αλλά ακριβώς για να τα συζητήσει, να τα κρίνει και, όπου χρειαζόταν, να τα διορθώσει.

Η δυσκολότερη ίσως στιγμή ήλθε κατά τη συζήτηση του κειμένου για τις σχέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τον λοιπό χριστιανικό κόσμο. Η χρήση του όρου «Εκκλησίες» για τις μη Ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες προκάλεσε έντονη αντιπαράθεση. Ύστερα από μακρά συζήτηση και την ισχυρή παρέμβαση του μακαριστού Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα, η ένταση έφθασε σε σημείο αδιεξόδου. Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος διέκοψε τότε τη συνεδρίαση και ζήτησε να αναζητηθεί μια συμβιβαστική διατύπωση για την επόμενη ημέρα. Έτσι προέκυψε τελικά η γνωστή διατύπωση ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία *«ἀποδέχεται τήν ἱστορικήν ὀνομασίαν»* των άλλων ετεροδόξων χριστιανικών Εκκλησιών και Ομολογιών. Η διατύπωση αυτή δεν εξαφάνισε τις διαφορετικές εκκλησιολογικές προσεγγίσεις των δύο μερών, επέτρεψε ωστόσο, στη Σύνοδο να προχωρήσει στην υιοθέτηση του τελικού κειμένου.

Αυτό, νομίζω, είναι ίσως το ουσιαστικότερο γνώρισμα της προεδρίας στην Αγία και Μεγάλη Σύνοδο: **Όχι μία προσπάθεια για εξάλειψη της οποιας διαφωνίας, αλλά η κοπιώδης και με διάκριση προσπάθεια ώστε αυτή η διαφωνία να μη μετατραπεί σε ολική ρήξη.** Με άλλα λόγια, να παραμένει η συζήτηση ανοικτή μέχρι να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν κοινά αποδεκτή διατύπωση.

6. Οι εκκρεμότητες της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου.

Θα ήταν ασφαλώς υπερβολή να υποστηρίξουμε ότι η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος έλυσε όλα τα προβλήματα της σύγχρονης Ορθοδοξίας. Κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Τέσσερις Εκκλησίες απουσίαζαν, σημαντικά ζητήματα δεν έφθασαν ποτέ στην ημερήσια διάταξη και η πρόσληψη των αποφάσεών της παραμένει έως σήμερα σε εξέλιξη. Έχει ήδη επισημανθεί ακριβώς αυτή η πραγματικότητα: **Από τη μία, η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για την εκ νέου ενεργοποίηση της συνοδικότητας στην Ορθόδοξη Εκκλησία σε οικουμενικό επίπεδο, και από την άλλη άφησε πίσω της κάποιες εκκρεμότητες.** Αυτό όμως δεν αναιρεί τη σημασία της. Ο μακαριστός Κάλλιστος Γουέαρ θεωρούσε ότι το σημαντικότερο επίτευγμά της ήταν ότι επανέφερε στο προσκήνιο το συνοδικό ήθος της Ορθοδοξίας και απέδιδε γι' αυτό ιδιαίτερη σημασία στην επιμονή και την ηγεσία του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Ταυτόχρονα, ο ίδιος επέμενε ότι η Κρήτη δεν μπορούσε να είναι η τελευταία Σύνοδος, αλλά η αρχή μιας νέας συνοδικής πορείας.

Στο σημείο αυτό, μπορούμε να επιστρέψουμε στα ίδια τα λόγια του Οικουμενικού Πατριάρχη: «νά διακονήση τήν πανορθόδοξον ενότητα». Αν κάτι κατέδειξε η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος, αυτό είναι ότι αυτή η διακονία δεν είναι μία εύκολη υπόθεση. Η σημασία της προεδρίας του Πατριάρχη Βαρθολομαίου βρίσκεται, νομίζω, ακριβώς σ' αυτό το σημείο. Ακόμη και σε συνθήκες πραγματικής έντασης, ο Πρώτος δεν καλείται να επιβάλει τη δική του άποψη, αλλά να αναλαμβάνει την ευθύνη της διακονίας της πανορθόδοξης ενότητας. Να δημιουργεί, δηλαδή, τις προϋποθέσεις ώστε όλες οι Εκκλησίες να μπορούν να συναντώνται, να μιλούν, να διαφωνούν και να αναζητούν από κοινού τον δρόμο προς την ενότητα.

Δέκα χρόνια μετά την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Κρήτης, θεωρώ ότι η μεγαλύτερη πρόκληση για την Ορθόδοξη Εκκλησία παραμένει όχι μία αφηρημένη και θεωρητική επίκληση της συνοδικότητας ως στοιχείο της ταυτότητάς της, αλλά η σταθερή και θαρραλέα προσπάθεια εφαρμογής της στην πράξη. Και γι' αυτό το λειτούργημα του Πρώτου ως Προέδρου παραμένει απολύτως αναγκαίο.

